

„TERÜLETI” SZÖVETSÉG

Vajon miért kapták ezt az első hallásra különös elnevezést a szövetkezeti szövetségek? A megyeszékhelyeken járva csupa olyan táblát olvashatunk az épületek kapuin, amelyek azt adják tudtul, hogy ott ilyen-olyan megyei hivatal, vállalat stb. központja, kirendeltsége működik. A járásek megszüntetése óta ami nem helyi, az megyei szintű kell hogy legyen Magyarországon. Csak a területi szövetségek látszanak „kilőgni” ebből a kényelmes egyformaságból. Bár ha közelebbről megnézzük, ma már a működő huszonegy területi szövetségből tizennyolc a nevében feltünteti, hogy a mezőgazdasági szövetkezetek „megyei” szövetsége. Az egyedüli kivétel — nem számítva a halászlati szövetkezetek szövetségét — a Bács-Kiskun megyében működő két szövetség: Kecskeméten az ún. „Kiskunsági”, Baján pedig a „Bácskai és Dunamelléki” TESZÖV.

A magyarázat egyszerű. A szövetségek nevükben egy sokat ígérő, de be nem teljesült elképzelés emlékét őrzik, amikor — nagyjából az ún. „új mechanizmus” bevezetésével egyidejűleg — területszervezési reformokat is terveztek Magyarországon. Ennek első — és mindmáig utolsó kísérlete a termelőszövetkezetek érdekképviseleti szerveinek nem a történelmileg kialakult és ma már semmit sem jelentő államigazgatási határok szerint, hanem a józan ész: a közös érdekeket bíró és területileg is összetartozó üzemek egy közösségbe szervezésének jegyében történt.

Az elképzelések szerint a még Szent István idejében kialakult és azóta értelmét veszített, megmerevedett megeredő helyébe az országot hasonló módon, természetileg-gazdaságilag egybefüggő egységekbe, régiókra osztották volna be. Ennek a rendszernek az első szintjét jelentette volna az a területi szervezés, ahogy a szövetségek is alakultak, lényegében a járásek korábbi helyére lépve.

Az, ami azóta történt, közismert. Az ezeréves „varmelye”, mint már annyiszor a történelmünkben, megint egyszer erősebbnek bizonyult az újító szándékoknál. Mivel a területi szövetségek szervezését nem követte más területeken hasonló lépés, ezek egyre inkább „kilógtak” a sorból, zavarták a megyei irányítást, pontosabban a bürokráciát. Ennek a következménye — mert gazdasági érvek továbbra sem indokolták — volt az, hogy a hetvenes évek közepén az egy-egy megyében működő szövetségeket egybegyúrva, megyei szintre „emelték”.

Bár a szövetségek így kissé elszakadtak eredeti gyökereiktől, csak földrajzilag kerültek távolabb a szövetkezetektől. A termelőszövetkezeti mozgalom megint egyszer úttörő szerepet játszott: ha nem is döntő, de jelentős szerepe volt a megyei szintű szövetségek eredményes működésének is abban, hogy néhány év múlva állami vonalon is kiiktatták a járási szerveket a mezőgazdaság irányításából, ami első lépése volt a járásek megszüntetéséhez vezető folyamatnak.

A megyék azonban megmaradtak, megyei szinten pedig a területi szövetségek. Az eredeti szándék jogosságát ma már csak két területi szövetség bizonyítja: a Bács-Kiskun megyében Kecskeméten és Baján egymástól függetlenül, de mégis egymással és a megyei vezetéssel is eredményesen együtt dolgozó területi szövetségek.

— F. L. —

segélyeket, a gyenge szövetkezetek állami dotációját stb.

— Nagyon fontos rendezőelv volt, hogy a szövetkezetek által alapított és fenntartott vállalatoknak ne legyenek irányítói, gyámkodói. Ha a tagszövetkezeteknek igényük van különböző vállalatok, pl. beruházószervezet létrehozására, akkor ezeket saját eszközeikből hozzák létre, ezeknek az irányítását ne bízzák a szövetségekre, ne vegyék el a szövetkezetek kenyerét, ne gazdálkodjanak helyettük.

— A megyékben megyei előkészítő bizottságok jöttek létre, amelyek ellátták a szervezőfeladatokat. A kongresszus irány-

elvei alapján aztán a szövetkezetek maguk alakították ki körzet-határait, maguk hozták létre a testületi szerveiket, választották meg a tisztségviselőiket, döntöttek a vagyoni hozzájárulás mértékéről és egyebekről. A létrejött területi szövetségek 1967 végére mindenütt megalakultak, megkezdték működésüket. A megyei tanácsok végrehajtó bizottságai megfelelő segítséget nyújtottak a működési feltételek megteremtésében, hogy irodáik, közlekedési eszközeik legyenek. A szövetkezetek szövetségeinek káderhelyzete is megfelelően alakult ki, erre a munkára többé-kevésbé képes és alkal-

mas emberek kerültek a szövetségekbe. Természetesen a későbbi idők rostáján sokan kihullottak, de összességében az államigazgatási átlagnál jobban képzett, dinamikus állomány alakult ki.

— Az érdekképviseleti szervek elsősorban az üzemek érdekeit védik és a szövetkezetek képviseletét látják el, de természetesen áttételesen a tagság érdekképviseletét is. Ezekből ne legyen parasztpárt, ne legyen ellenzéki, kormánypártiak legyenek.

A termelőszövetkezetek első országos kongresszusán *Erdei Ferenc*, a *Hazafias Népfront* akkori főtitkára a kongresszust értékelő záróbeszédében elmondta, hogy „a kongresszus megválasztotta a *Termelőszövetkezetek Országos Tanácsát*, elindította a területi szövetségek létrehozását. Ezzel a fejlődés új hajtóerőit kapcsolta be a termelőszövetkezeti mozgalomba. Ezek a szövetkezeti társadalmi szervezetek a régi erőket is összefogják, újakat is teremtenek, tehát joggal remélhetjük, hogy közreműködésükkel gyorsabban válik a termelőszövetkezetek további fejlődése. Sok és nagy munkát kell végezniük, egyszerre mindenhez nem is foghatnak, de kellő sorrendet tartva, a többi szervekkel a kapcsolatokat megfontoltan építve és a nehézségek elől nem hátrálva bizonyos, hogy termelőszövetkezeti mozgalmunk hatékony és virágzó intézményeivé fejlődik.”

A szövetségek két évtizedes fejlődése ezt a várakozást igazolta; tekintélyt vívott ki maguknak a magyar közéletben, nem bürokratizálódtak el, sőt azóta létszámuk csökkent, de felkészültségük nagyobb, mint az alakulás időszakában volt. A szövetkezetek ma már el sem tudják képzelni az érdekképviseleti szervek nélküli tevékenységüket. Az Országos Tanács és a szövetségek — a működés elveiben, a célkitűzésekben, munkamódszereikben — egységes rendszert képeznek, alá- és fölérendeltség nélkül. A szövetkezeti törvény később ezeket a működési elveket törvényerőre emelte. Ma az ötvenkét területi szövetség helyett ugyan huszonegy területi szövetség működik, de a szövetkezetek száma is az akkorinak a felére csökkent. Az *V. kongresszus küldöttjei joggal ismerhetik el az elődök munkáját és érdekképviseleti építőtevékenységét*. A működés stabilitását jól mutatja, hogy a működési elveken ma sem szükséges lényegesen változtatni, az élet igazolta őket.

NÉMETHI LÁSZLÓ